ÑAPA

Weekendbijlage
van dagblad Amigoe

zaterdag 30 januari 2016

Presentatie Autobiografie Antoine Maduro

Pagina 6&7

Inhoud

Voorpagina 1

Inhoud 2

Uitgelicht 3

Coachings-praktijk 4

Medische serie 5

Literatuur 6 & 7

Kerk van Manizales 8 & 9

Management 10

Eten & drinken 11

Horecapaar naar St. Eustatius 12 & 13

Recht 14

Puzzels 15

Work&Travel met Elton 16

Foto van de week.

Tijdens een wandeling in de Saliña vanaf Rif St. Marie maakte Ina Visscher deze foto. "Een prachtig uitzicht vanaf de achterzijde", meldt ze. Heeft u een mooie foto? Stuur hem dan naar napa@amigoe.com.

Colofon

BLADMANAGER Linda van Eekeres
email: napa@amigoe.com
telefoon: 7672000

CORRECTIE Ari Manse

VORMGEVING Wendela Ataliede
Oscar Vanegas
Kayla de Swart

Voorpaginafoto: Ken Wong

Aan deze Ñapa werkten mee:

Ingemara Bak, Marius Bremmer, Monique Casimiri, Jeannette van Ditzhuijzen, Brede Kristensen, Judice Ledeboer, Harley Offerman, Jan de Ruijter, Edsel Sambo, Niki Smiet, May Voges, Miriam de Windt, Ken Wong

Thuis.

Curasu

Monique Casimiri

Elke week krijgen wij hier een huis-aan-huis krantje. Dat is gratis en gaat over het dorp. Er staan allerhande dingen in. Van informatie over kerkdiensten tot een knutselpagina van scholen. Vaak ook wel een soort diepte-interview met een plaatselijke bekendheid en nieuwtjes worden besproken. Ik blader het krantje altijd even door. Ik kijk bij de vergunningen die worden aangevraagd en waarvoor, om te voorkomen dat ik ineens verrast word door een bouwlustige buurman die een boom wil kappen waar wij schaduw van ontvangen. En zo viel mijn oog op de naam Curasu. Even lezen. Een jonge ondernemer begon een eettentje met snacks en maaltijden uit Curaçao en Suriname. Mijn hart maakt een sprongetje en ik spring letterlijk op van mijn stoel. YES, roep ik, dat scheelt weer werk. Ik kan mijn lekkernijen nu hier kopen. Ik hoef er niet voor naar Rotterdam te rijden. Ik hoef niet te zwoegen in de keuken. Mijn zoon kijkt me aan alsof ik gek ben, tot ik hem uitleg waar mijn enthousiasme vandaan komt en hij springt vervolgens met mij mee. Ik hoefde niet lang te zoeken om te zien waar het was. Vlakbij, nog geen vijf minuten rijden met de fiets, laat staan met de auto. Parkeergelegenheid genoeg voor de deur. Verkoop aan bentana. En dat is wel even wennen voor de gemiddelde Nederlander. Hoezo aan het raam kopen? Kunnen we niet ergens zitten? Dat heeft de vorige eigenaar ook genekt, nu moet je buiten wachten op je eten. Helaas meestal in de kou. Op Curaçao en ik neem aan in Suriname ook, is buiten wachten op je eten nooit een probleem. Sterker nog, het is er heel gewoon. Bij de truk'i pan sta je buiten op straat.
Het eten wint het van de kou voor mij. De wind en kou trotserend ben ik aanwezig bij de opening. De partytent die ons enigszins droog kan houden wordt ondersteund door zware zandzakken, om niet de lucht in te vliegen. Ik bekijk het aanbod en maak een praatje met de jonge verkoper. Ja, ook ik kom van de Antillen, en nee, dat zou je niet snel aan mij zien. Ik doe mijn bestelling en krijg wat extra kaasballen cadeau, als Antillianen onder elkaar. Met mijn tasje gevuld kom ik thuis. Ik maak de zakjes open. De pastechi's waren nog niet klaar, en empana willen ze nog wel gaan maken, dus die zou ik op een later moment bestellen. Mijn broodje bakijouw was lekker, maar die kaasballen waren zo groot als kleine knikkers. Om niet meteen af te haken bestel ik de avond erna drie porties saté ku batata. Ik betaal voor mijn gevoel de hoofdprijs. Per portie 8,50 euro, omgerekend toch zo'n 16 gulden. En als ik daar nou twee dagen van zou kunnen eten... Maar helaas, aan het einde van de maaltijd nam ik nog een boterham. En nog wil ik niet opgeven, ik wil ook die pastechi's proeven en kijken of ze al empana's hebben, maar helaas na vier weken is de zaak dicht. Er is iemand de pui binnen gereden. Misschien had deze binnenrijder het toch te koud buiten? Ik sta inmiddels weer te zwoegen in de keuken thuis en eet mijn lekker smakende, maar onooglijke empana's.

Uitgelicht.

Tumbafestival

De tumba die tijdens de Gran Marcha volgende week veelvuldig door de straten zal schallen, is 'Nos dos ta bati bati'. Rubertico 'Benoni' Balentien werd vorige week vrijdag voor de derde keer gekroond tot Rei di Tumba. Gilbert 'Dibo' Doran werd tweede en Danny Yanga eindigde op de derde plaats. Bij de kinderen won een dag later Roxenia Rozal met 'Eksitoso'. Charelson Mercelina en Asdhton Garcia werden nummer twee en drie.

Foto's: **Edsel Sambo**

VERHALEN UIT DE COACHINGSPRAKTIJK

Niki Smiet is coach/organisatieadviseur bij 3C Constructive Coaching & Consulting
info@3ccoachconsult.com
www.3ccoachconsult.com
Tel. 540 26 15

Hallo!

Welkom bij de nieuwste Ñapa-column over het boeiende vakgebied van de Coach.

Maar eerst zal ik me even netjes voorstellen: mijn naam is Stefanie Smiet – zeg maar Niki – en ik ben 45 jaar geleden geboren in Nederland, als deel van een 'mitar-mitar' eeneiige tweeling. Alweer bijna tien jaar geleden ben ik naar het eiland van mijn vader verhuisd, naar Curaçao. Met veel plezier woon en werk ik sindsdien in het vissersdorpje Boca Samí.

Als kind werd ik vaak door mijn schoolvriendinnen benaderd. "Hé Niki, luister eens even: ik zit ergens mee." Of: "Niki, wat moet ik in vredesnaam doen want ik hou het thuis niet meer uit." Vele dilemma's, vragen en problemen werden aan me voorgelegd; over school, vriendjes, de thuissituatie, familie, et cetera. Ik vond dat boeiend en leuk, en bovendien normaal. Mijn vriendinnen kwamen als vanzelf bij mij wanneer ze een luisterend oor nodig hadden, een opbeurend advies, of gewoon wat goede raad.

Niet alleen vriendinnen trouwens. Ook volslagen vreemden spraken mij aan. In de bus of in de trein. Zelfs op straat. Dat vond ik wel wennen, in het begin. Het was alsof er een bordje op mijn voorhoofd stond: "Heeft u een vraag of probleem? Niki lost het op!"

Het zou nog vele jaren duren voordat ik begreep dat het helemaal niet ging om 'het probleem oplossen'. Want daartoe zijn mensen doorgaans heel goed zelf in staat, daar ben ik inmiddels van overtuigd. Mits ze zo nu en dan wat ondersteuning krijgen, in de vorm van bijvoorbeeld een spiegel voorhouden, of een duwtje (of dúw) in de rug, wat vertrouwen, en wat – gerichte – aandacht. En vragen. Heel veel constructieve, kernachtige, kritische vragen. Want wat is er nou écht aan de hand? En: wat zijn zoal de opties? Welke passen daarvan specifiek bij jou? En wat ga je doen met al die verworven kennis en inzichten, en hóe doe je dat dan?

Opnieuw verstreken er vele jaren voordat ik ontdekte dat wat ik deed een heus beroep was. Een beroep, waarin mensen zoals ik individuele personen en organisaties – on en off the job – tot steun kunnen zijn met:

– levensvraagstukken (onder andere opvoeding, relaties, trauma's, dilemma's, vriendschappen);
– persoonlijke ontwikkelings- en knelpunten (onder andere grenzen stellen, maken van keuzes, herkennen en erkennen van talenten en beperkingen, doorbreken gedragspatronen, zelfbeeld en zelfvertrouwen);
– organisatorische uitdagingen en problemen (onder andere individuele groei, teamwork, talentmanagement, leiderschap, timemanagement, effectieve communicatie en samenwerking, ingrijpende veranderingen).

Er was dus een náám voor, een naam voor op dat bordje op mijn voorhoofd. Stel je voor, een beroep waarin ik mij, geoorloofd en wel, met mensen mocht 'bemoeien', waarin ik mijn aangeboren interesse in, en liefde voor mensen en hun gedrag gewoon kwijt zou kunnen! En die naam van dat beroep draag ik inmiddels alweer 7,5 jaar met trots: Coach.

Die naam komt – u vermoedde het vast al – oorspronkelijk uit de sportwereld. In zijn boek 'Succesvol coachen' legt John Whitmore, één van de grondleggers van het moderne coachen, uit dat de term overgenomen is van succesvolle sportcoaches die weliswaar niet zelf op de voorgrond staan, maar hun pupillen toch tot grote hoogten weten te stuwen op het gebied van sportprestaties. Ze gebruiken daarbij een geheel eigen begeleidingstechniek en benadering, die al jaren effectief is gebleken. En dat alles vanuit de basisgedachte dat de sporter in kwestie middels die benadering in combinatie met zijn of haar eigen talenten en kwaliteiten, heel goed in staat is om zélf die topprestatie te leveren. Daar spreekt veel vertrouwen uit in de eigen pupillen. En precies diezelfde basisgedachte en grondhouding zit achter het werk van de huidige (levens- en organisatie) coach.

De komende tijd zal ik u, middels verhalen uit de coachingspraktijk, maandelijks op de hoogte houden over het wel en wee van het werk van een Life & Organisatie coach. Zodat dit relatief nieuwe, boeiende vakgebied een beetje meer bekendheid krijgt, en u gaat ervaren wat een coach zoal meemaakt en doet.

Aangenaam kennis te maken!

Opkomst en neergang van kleinere klinieken

Ter gelegenheid van het 160-jarig bestaan van het Sint Elisabeth Hospitaal wijdt de Ñapa enkele artikelen aan de medische wereld op Curaçao tussen 1816 en circa 1930. Vandaag: kleine klinieken. Dit is de laatste aflevering in de historische medische serie.

Tekst: **Jeannette van Ditzhuijzen**

Behalve de kliniek voor besmettelijke geslachtsziekten kende Curaçao vanaf 1911 het 'Sanatorium Curaçao' dat gerund werd door dokter Philip de Haseth Möller. De kliniek, compleet met operatiekamers, was gevestigd in het pand van het Maritiem Museum op Scharloo, maar het officiële adres luidde Werfstraat 2. Volgens de Curaçaosche Courant was het 'ondergebracht in een ruim en luchtig gebouw, vroeger gebruikt als woonhuis en thans naar de eischen des tijds ingericht als een ziekenhuis en voorzien van een uitgebreide collectie moderne instrumenten en andere benoodigdheden'. Het Sanatorium bestond tot 1923, toen De Haseth Möller naar Nederland vertrok.

Groene Kruis

Op dat moment was Sanatorium Het Groene Kruis er al, een initiatief van dokter Carl Anton Zeppenfeldt. Het was bedoeld voor Curaçaoënaars die niet afhankelijk wilden zijn van het rooms-katholieke Sint Elisabeth Gasthuis. Een eerste gift van 300 gulden kwam van de Portugees-Israëlitische Gemeente.

Dit ziekenhuis werd op 7 juli 1917 geopend in een nieuw pand aan de Rembrandtstraat, maar was financieel geen succes. Al snel werd geopperd dat de Shell het maar zou moeten overnemen. Het overgrote deel van de patiënten in het Sanatorium lag daar namelijk op kosten van het oliebedrijf.

In 1928 kwam het Sanatorium de facto in handen van de Shell, dat het als bedrijfshospitaal gebruikte. Omdat er vanwege de vele Shell-employés eigenlijk altijd plaatsgebrek was, werd het ziekenhuis uitgebreid en kwam er een nieuw operatiecomplex. Bedrijfsarts Hendrik Hubenet en vanaf 1933 chirurg Jops Hugenholtz opereerden in dit ziekenhuis.

Maar het plaatsgebrek bleef. In 1937 stonden particuliere protestante zieken regelmatig op een wachtlijst omdat de bedden ingenomen waren door Shell-patiënten. De bouw van een gepland nieuw ziekenhuis kon door het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog geen doorgang vinden. Dus volgden opnieuw een verbouwing en modernisering. De gediplomeerde verpleegsters kwamen uit Zwitserland, Argentinië, Suriname en van de Bovenwinden. Lokaal was er namelijk nauwelijks animo voor het beroep van verpleegster.

Barakken

Om het toegenomen aantal patiënten te herbergen – de Shell kreeg tijdens de oorlog nog meer werknemers – werden tussen 1943 en 1944 twee barakken gehuurd van het Amerikaanse leger. Een verdere uitbreiding van het Sanatorium was in 1947 nodig, omdat ook familieleden van werknemers werden opgenomen. Er kwamen onder meer een kraamafdeling, een kinderafdeling en een zusterhuis. Was er in 1917 plaats voor veertig bedden, na alle uitbreidingen had het ziekenhuis 180 bedden.

Toen het vanaf de jaren zestig minder goed ging met de Shell, nam het aantal patiënten weer af. In 1968 nam het Sint Elisabeth Hospitaal het ziekenhuis over om het als een dependance te gebruiken. Tegenwoordig is verslavingskliniek Brasami hier gevestigd.

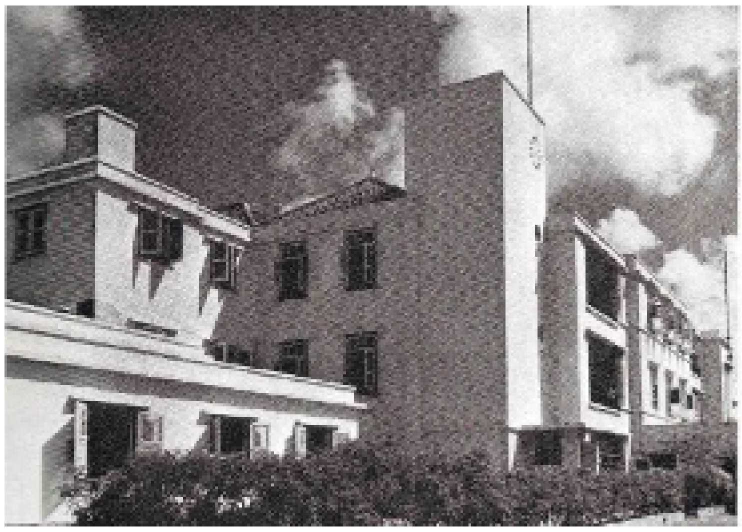

Sanatorium jaren 60.

Thelma-kliniek

Twee onbekendere klinieken mogen niet ongenoemd blijven, al dateren ze van (ver) na 1930. De Thelma-kliniek, in 1935 opgericht door oogarts en chirurg Pieter Hendrik 'Gungu' Maal, was gevestigd in het huidige Avila Beach Hotel. De kliniek telde twintig bedden en beschikte over een volledig uitgeruste operatiekamer. Er werkten voornamelijk Nederlandse gediplomeerde verpleegsters.

Gungu Maal verrichtte ook huidtransplantaties en zou oog- en huidpatiënten persoonlijk met het vliegtuig van de Bovenwindse eilanden hebben opgehaald. Zijn broer, de keel-, neus- en oorarts Willem Pieter Maal, opereerde eveneens in dit ziekenhuis.

Maar financieel kon het niet uit en op 1 november 1942 sloot de Thelma-kliniek. In februari 1949 opende Gungu Maal in hetzelfde pand het Avila Beach Hotel met (toen) achttien bedden.

Polikliniek

Ook minder bekend is de polikliniek voor oogheelkunde, neurologie en keel-, neus- en oorartsen. Deze kwam in oktober 1972 aan de Van Leeuwenhoekstraat 15, schuin tegenover het Curaçaosch Museum en het quarantainegebouw.

Volgens de Surinaamse oogarts Jules van Bochove, die in opdracht van de overheid deze eerste oogheelkundige polikliniek voor overheidspatiënten heeft opgezet, zou het langgerekte pand begin twintigste eeuw zijn gebouwd als quarantainegebouw voor de lokale bevolking. Het gebouw aan de overkant was immers voor militairen bedoeld.

Nadat in 1976 de 'poli nobo' van het Sint Elisabeth Hospitaal was geopend, verhuisde in 1981 ook deze polikliniek daar naartoe.

25 SEPTEMBER 1911
OPENING VAN HET
SANATORIUM „CURAÇAO"
Directeur: Ph. F. de Haseth Möller Arts.
Administrateur: Jacob T. de Pool.
SCHARLOO – WERFSTRAAT No. 2 – TELEFOON No. 6.
Het Sanatorium wordt ter beschikking gesteld van Heeren Medici en het publiek in het algemeen.
Kamers 1ste en 2de klasse en bedden 3de klasse, alles beantwoordende aan de door de hygiene gestelde eischen.
OPERATIEZALEN
COMPLEET STEL INSTRUMENTEN.
LABORATORIUM
voor Chemisch, Pathologisch, Pathologisch-anatomisch en bacteriologisch onderzoek.
REACTIE VAN WASSERMANN.
RÖNTGEN-DIAGNOSTIEK EN THERAPIE.
ELECTRO-THERAPIE.

Carl Anton Zeppenfeldt (1853-1918)

We lezen voor het eerst over Carl, wanneer zijn vader Willem Anton in 1874 aankondigt dat hij zijn zoon als 'Compagnon in zyne Apothekersaffaire heeft aangenomen'. Het betreft de Stads-Apotheek aan de Waterkant in Otrobanda, die Willems vader, ook Carl Anton, in 1820 was begonnen.

In 1885 werd Carl 'toegelaten tot de uitoefening der genees-, heel- en verloskunde in deze kolonie' en een jaar later werd hij gouvernementsgeneesheer op St. Eustatius. Kennelijk had hij op Curaçao de opleiding tot (scheeps)chirurgijn gevolgd.

Pas in 1894 vertrok hij naar Nederland waar hij in juli 1895 voor zijn theoretische examen geneeskunde slaagde. Daarna werd hij in Utrecht 'als gouvernementsgeneesheer in Nederlands West-Indië' meteen toegelaten tot het praktische examen. Een jaar later al had hij zijn officiële dokterspapieren en keerde hij met zijn vrouw terug naar Curaçao.

Zeppenfeldt was vervolgens armendokter voor het 3e, 4e en 5e district tot 1912, toen hij 'op zijn verzoek, wegens physieke ongeschiktheid voor den dienst' eervol ontslagen werd. Hij zette zich daarna in voor het Sanatorium Het Groene Kruis en was tot zijn dood in 1918 lid van de Geneeskundige Raad.

De eeuw van Antoine 'Twan' Maduro

Fundashon Instituto Raúl Römer en Fundashon Pierre Lauffer presenteerden afgelopen zondag een Papiamentstalige autobiografie over Antoine J. Maduro in de Mongui Maduro Library: Bida, remordementu, konfeshon i krítika, Un relato outobiográfiko, Antoine J. Maduro.

Tekst: **Fred de Haas** Foto's: **Ken Wong**

Het leven van de Curaçaose schrijver, voetballer en muzikant dr. Antoine 'Twan' J. Maduro omspant bijna de hele twintigste eeuw.
Antoine Maduro werd in 1909 geboren op Aruba, waar, zoals hij zelf schrijft, zijn navelstreng ligt begraven. Hij verliet ons in 1997, na een sociaal en intellectueel rijk leven op Curaçao.
Kennismaken met het leven van Antoine 'Twan' Maduro betekent ook op een persoonlijke, onorthodoxe manier kennismaken met de eeuw die achter ons ligt. Zijn leven raakt aan de kleine en grote, maar vooral ook aan de intieme geschiedenis van Curaçao, een geschiedenis die je niet zomaar in de officiële boeken kunt vinden.
Het is te danken aan het initiatief en het doorzettingsvermogen van Daphne van Schendel-Labega – velen van ons hebben haar nog gekend in de jaren zestig als het hoofd van de Bibliotheek op Curaçao – dat wij in staat zijn dit leven van de wieg tot het graf te volgen. Ruim dertig jaar geleden schreef zij vanuit haar toenmalige woonplaats Utrecht een in fraai Antilliaans-Spaanse stijl gestelde brief aan Maduro waarin zij hem voorstelde het verhaal van zijn leven te vertellen. Hij kon het op een bandje inspreken en zij zou het vervolgens voor hem uitwerken.
Na enig nadenken stemde Maduro enthousiast met dit plan in. Hij zou Van Schendel-Labega regelmatig van aantekeningen voorzien en hij gaf haar de volledige vrijheid om er de nodige vorm aan te verlenen.
Hoewel hij aanvankelijk van plan was zijn levensverhaal in het Nederlands te schrijven, gaven zij toch de voorkeur aan het Papiaments, de taal waarin hij had 'geleefd', waarover hij zoveel wetenswaardigs had geschreven en die hem later de doctorstitel zou opleveren.
Hoewel Antoine in 1989 – hij was toen tachtig jaar – zijn afrondende aantekeningen al had gestuurd, is hij toch nog tot 1994 doorgegaan met het voorzien van suggesties en commentaar. Van Schendel-Labega had inmiddels besloten om de aantekeningen in de oorspronkelijk geschreven vorm als basis voor haar boek te gebruiken. Haar taak zou die van ghost writer en redacteur worden, met dien verstande dat zij zich de vrijheid zou veroorloven om, indien zij dit voor een goed begrip noodzakelijk achtte, in de oorspronkelijke tekst te interveniëren en deze aan te vullen – in de stijl en spelling van Maduro – met fragmenten uit onder andere recensies en correspondentie.
Ook heeft zij bij dit werk geput uit haar persoonlijke archieven en werken uit haar bibliotheek om relevante informatie te vergaren over de geschiedenis van het Curaçao vanaf 1900.
Wij kunnen haar niet genoeg erkentelijk zijn voor het vele werk dat zij voor dit doel heeft verricht. Zij heeft, na de laatste aantekening van Maduro, nog jaren besteed aan het aanvullen en vormgeven van een boek waarvan zij de publicatie, helaas, zelf niet meer heeft mogen meemaken. Haar gezondheid zou haar langzaam in de steek laten en enkele jaren na de eeuwwisseling moest zij haar pen voorgoed neerleggen. Zij heeft ons verlaten in 2012 en stierf op Curaçao waar zij met haar echtgenoot was gaan wonen. Antoine Maduro was al in 1997 overleden.
Dat het boek toch nog tot stand is gekomen, is te danken aan de echtgenoot van Daphne, Peter van Schendel, die na haar overlijden het manuscript ter hand heeft gesteld aan Sidney Joubert met het verzoek om het te bestuderen, te reviseren en gereed te maken voor de drukker.
Joubert die bevriend was met beide auteurs, heeft enkele jaren besteed aan revisie van het werk. In een later stadium is hij hierbij geholpen door Lucille Berry-Haseth en Emy Maduro die ieder het hunne hebben bijgedragen om het boek te maken tot wat het is geworden: een schitterend uitgegeven boek over het leven van Antoine Maduro, verlucht met sprekende illustraties en, zowel wat inhoud als wat vorm betreft, een sieraad voor elke Curaçaose boekenkast.
Alleen de titel al – 'Leven, spijt, biecht en kritiek' – wijst op de openhartige wijze waarop dit verhaal wordt verteld, een verhaal dat gaat over de jeugd en het volwassen leven van Antoine Maduro, een verhaal waarin hij zichzelf niet spaart en waarin hij, met naam en toenaam, iedereen bedankt die zich op de een of andere wijze voor anderen heeft ingezet, of dit nu is gebeurd door met pikhouwelen en kruiwagens vol puin een voetbalveld 'speelklaar' te maken, door hulp te bieden aan het koor dat hij 25 jaar lang dirigeerde, door hem een duwtje in de rug te geven tijdens zijn schoolcarrière of door hem de helpende hand toe te steken toen hij een plekje zocht in de maatschappij. Niet in de laatste plaats gaat daarbij zijn dank uit naar de Fraters van Tilburg.

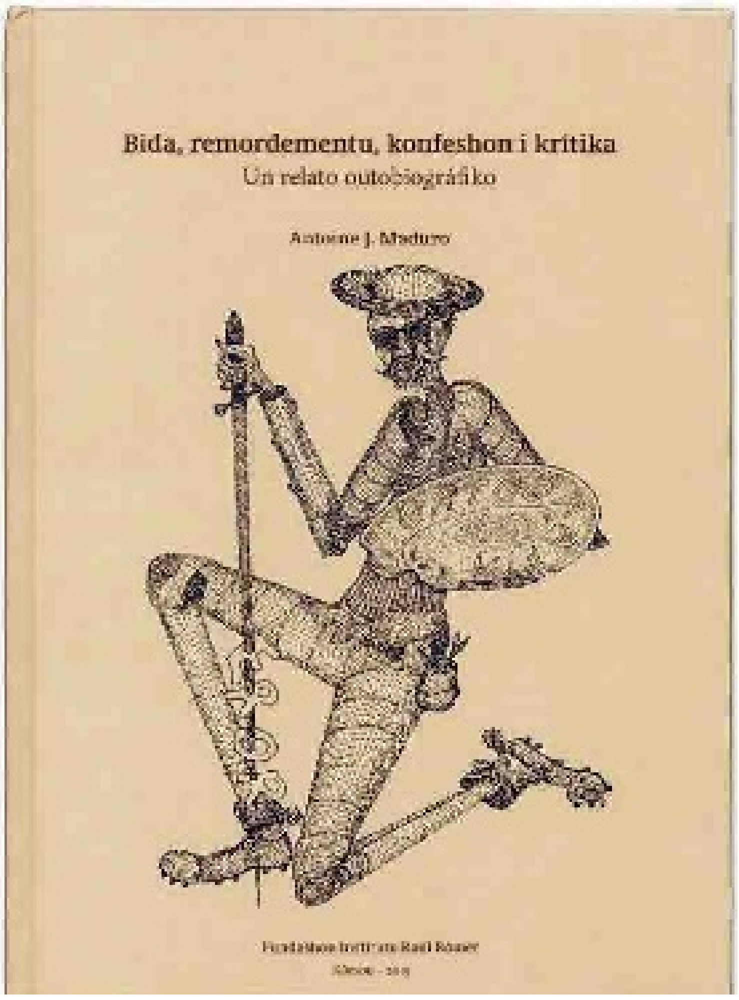

Op de kaft van het boek staat een tekening van Elis Juliana. Hij maakte deze naar een idee van Sidney Joubert die Antoine Maduro vergeleek met een Don Quichot die de fouten te lijf ging. Maduro kreeg de tekening toen hij een eredoctoraat kreeg.

De fraters

Maduro herinnerde zich dat hij van frater Faustinus in de eerste klas van de basisschool de perfide opdracht kreeg om te beletten dat er leeskaartjes (die los op een plank stonden) door de passaatwind op de grond werden geblazen. Wie ooit de passaatwind in een klaslokaal heeft gevoeld weet dat dit een onmogelijke opdracht was. Maar elke keer als de kaartjes werden weggeblazen kreeg Antoine een flinke mep van de frater. Geen wonder dat hij een meester werd in het spijbelen.
Op een dag werd Maduro op de zwarte lijst gezet door een klasgenoot die, bij afwezigheid van de frater, op de klas moest passen omdat hij had… gelachen! Antoine moest op zijn knieën achter het bord gaan zitten en kreeg met een stuk touw, de 'kabuya', op zijn achterste. De klasgenoot werd later monseigneur…
Maar het gevoel van dankbaarheid zou altijd blijven overheersen. Dankbaarheid voor frater August bijvoorbeeld die zo graag een balletje mee trapte op het plein van de St. Jozefschool. Hij schrijft: 'Mi ke inkorporámi den e lista di tur e persona i entidatnan k'a elogiá fraternan...' (ik wil mijn naam op de lijst van alle personen en instellingen die de fraters hebben geprezen…).
In zijn latere aantekeningen maakt Maduro soms met graagte gebruik van allerlei Nederlandse uitdrukkingen: 'Durante mi periodo di servicio tur kos no a bai van een leien dakje', manera nan ta bisa na hulandes (in mijn diensttijd ging niet alles van een leien dakje, zoals ze in het Hollands zeggen). En: 'mi tabata des duivels' (ik was des duivels) of: 'm'a bin beslagen ten ijs' (ik kwam beslagen ten ijs).

Voetbal

In zijn actieve voetbaltijd werd Maduro eens in een gedenkboekje naar aanleiding van het tienjarig bestaan van de voetbalclub 'een der beste Curaçaose voetballers' genoemd en zijn oom wijdde zelfs een paar versregels aan zijn voetbalkunst: 'Antoine nos back famoso, tur parti conocí / ta defende su porta pa bala no pasé' (Antoine, onze beroemde back, alom bekend / verdedigt zijn doel en pakt elke bal).
Een frater merkte eens op dat 'Twan' bekend stond om zijn 'kayonasonan' (kanonschoten). De jongen die met zijn vriendjes op straat nog oefende met een bal van elastiek, vodden of koeienblaas had niet kunnen denken dat hij in 1986 nog eens de aftrap zou verrichten voor de wedstrijd van het nationale elftal van Curaçao tegen de Cubaanse selectie! Het jaar daarvoor was Maduro al opgenomen in de Hall of Fame van de Curaçaose Sportfederatie.

Het boek werd afgelopen zondag onder veel belangstelling gepresenteerd. Op de foto op de voorpagina twee dochters en een kleindochter van Antoine Maduro.

School

Antoine Maduro had het niet breed thuis in Seru Chikí, maar zijn ouders zorgden goed voor hem. Zijn vader, die jong overleed, deed hem op school in Pietermaai. Hij wilde hem niet naar een dorpsschool, een 'skol di kunuku', sturen. Omdat de afstand van huis naar school zo groot was, wel drie uur lopen, bleef Antoine bijna de hele week bij zijn oma in Montabèrde. Na het vroegtijdig overlijden van zijn vader ging het gezin een jaar naar Aruba en vandaar weer terug naar Curaçao om te gaan wonen in Den Cornet, in de volksmond 'Koronèt' genoemd. Ze waren arm en konden soms de huur niet betalen. Dan hielden ze zich muisstil als de man van de huur aanbelde.

Antoine ging dan ook naar een kosteloze school, een 'skol di pòrnada' die een jaar achterliep op andere scholen. Die achterstand ondervond Antoine toen hij op advies van frater Dionisio naar het St. Thomas College aan de Roodeweg ging, waar hij eerst nog een voorbereidend jaar moest volgen.

Shell

Alweer op voorspraak van een frater – frater Gerontius – kreeg hij, nog in het eindexamenjaar van de mulo, een baantje bij Shell, de oliemaatschappij waarvan hij nog tot op hoge leeftijd droomde. Niet omdat daar alles zo op rolletjes liep, maar vanwege de onrechtvaardigheid waarmee de lokale werknemers in die tijd werden behandeld. Hollandse werknemers hadden namelijk meer voorrechten dan de 'yu di tera'. Zo werden er Hollanders bevorderd die minder kwaliteiten hadden dan de plaatselijke werknemers.

Toen Antoine in 1951 een kwart eeuw bij Shell was, had hij recht op een gratificatie. Maar de toenmalige directeur Jan Noorduyn zei tegen de chef van de correspondentie-afdeling Jan van Heeswijk: 'Dit zullen we maar schrappen', en Antoine liep 500 gulden mis.

Ook rommelde Shell in die tijd met de pensioenen, waarvoor men op een handige manier gebruikmaakte van de wisselkoers. De Antilliaanse gulden was in die tijd tweemaal zoveel waard als de Nederlandse gulden en de premies die de werknemers betaalden voor het pensioenfonds werden beschouwd als zijnde betaald in Nederlandse guldens. Pas in 1990 werd die korting ongedaan gemaakt.

Muziek

Er waren natuurlijk ook veel leuke dingen. Behalve gevoetbald werd er ook muziek gemaakt. Maduro zong in het mannenkoor van de Altagracia-parochie van Steenrijk en dirigeerde dit koor 25 jaar lang. Men had wel eens moeite om organisten te vinden, maar men sloeg zich er dapper doorheen.

Ook was er ruimte voor het lichtere genre. Op zondagmiddag werd een 'Típiko' gevormd met een paar kwarta's, gitaren en een viool en werden er eigentijdse liederen gezongen. Ook de bekende Curaçaose en Venezolaanse walsen kwamen aan bod evenals de Mexicaanse rancheras.

Ook Hollandse liedjes werden er gezongen. Op school, onder de enthousiaste leiding van de fraters, en ook later. Tot op hoge leeftijd stond Maduro in de keuken 'Zonnetje gaat van ons scheiden' te neuriën. Bij plechtige gelegenheden was er ook muzikale ondersteuning van de fanfare van Scherpenheuvel, het Huis van de Fraters. Het is jammer dat de Nederlandse liedjes die in de waardevolle supplementen achterin het boek staan niet in het Papiaments zijn vertaald.

De kerk

Maduro was een typische man van zijn tijd. Een koloniale tijd, welteverstaan. De kerk had een grote invloed en doordesemde het leven van de katholieke bevolking. Later nam Antoine van sommige kerkelijke voorschriften wat afstand, hoewel hij altijd een gelovig mens bleef die nog elke avond en ochtend bad. Wie het Onze Vader in de vertaling van Maduro wil lezen kan dit doen op bladzijde 186. Maar over het celibaat en de biecht had hij zo zijn eigen ideeën.

Moedertaal

Toen hij een jaar of tien was kreeg hij, nota bene in de slijterij waar zijn peetoom werkte, de 'Poesías de J.S. Corsen' (J.F. Kloosterman, Nijmegen, 1914) in handen. Daarin stond het bekende gedicht Atardi, dat een diepe indruk op hem maakte en waarvan hij de inhoud omschreef als een 'meskla di tristesa i morto' (een mengeling van droefenis en dood). Hij leerde het uit zijn hoofd en droeg het met zich mee als zou het de basis vormen voor zijn latere taalstudies.

Antoine was een taalpurist. Hij had, net als zijn vader, een hekel aan wat deze noemde 'palabra di kunuku', woorden die ze op het platteland gebruikten, zoals, bijvoorbeeld 'pasombra' en 'ke men di'. Het moest 'pasobra' (omdat) zijn en 'ke men' (dat wil zeggen). En daarmee uit.

Ook voor vreemde vernieuwingen als 'akinan' of, nóg erger, 'akinanan', 'e kos akinan', 'enkuanto di', 'purba di' en 'maske ku' had hij, paradoxaal gezegd, geen goed woord over. Ook de Antilliaanse studenten in Nederland droegen, volgens Antoine, bepaald niet bij tot de zuiverheid van de taal: 'Esnan ku a bai studia na Hulanda a bastardeá nos lenga' (de lui die in Holland zijn gaan studeren hebben onze taal verbasterd).

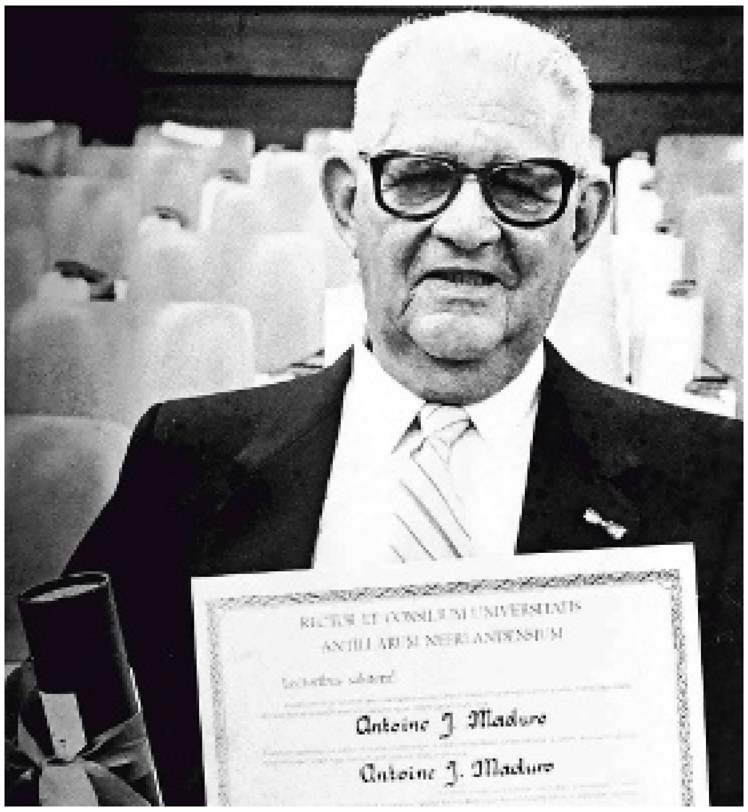

De spelling

Zijn hele leven lang heeft hij zich geërgerd aan de regelloze manier waarop de taal werd gespeld en aan de besluiteloosheid van de opeenvolgende regeringen die het zoveelste spellingontwerp eindeloos aan elkaar doorschoven. En dan te bedenken dat gouverneur Kasteel al in 1948 opdracht had gegeven aan een commissie om een officiële spelling voor het Papiaments te ontwerpen! Voorzitter van de commissie was toen frater Radulphus. Helaas was er toen ook al geen consensus. Voorstel volgde op voorstel. Ook kwam er in 1970 een 'Commissie Maduro' met een fonologisch concept.

In juli 1989 had Van Schendel-Labega aan Maduro gevraagd om zijn aantekeningen te besluiten met wat gedachten over de ervaringen die hij in zijn leven had opgedaan. Een bloemlezing:

– Leer een vak en wees niet lui.
– Leen geen geld.
– Drink met mate en blijf liever af van alcohol en tabak.
– Wees beleefd en gebruik geen vulgaire taal.
– Koester goede vriendschappen.
– Ga niet om met gladjanussen.
– Klop jezelf niet op de borst. Alles is ijdelheid.
– Probeer God niet te doorgronden.
– Curaçao moet autonoom zijn.
– 'Antianan Ulandes' is de enige naam die deugt.
– Het huidige kiesstelsel is schadelijk voor Curaçao.
– Politici zijn onbetrouwbare gluiperds.
– Fanatisme verstikt het verstand en voedt de onwetendheid.

Er zitten er vast wel een paar bij waarmee we het van harte eens kunnen zijn.

Letra

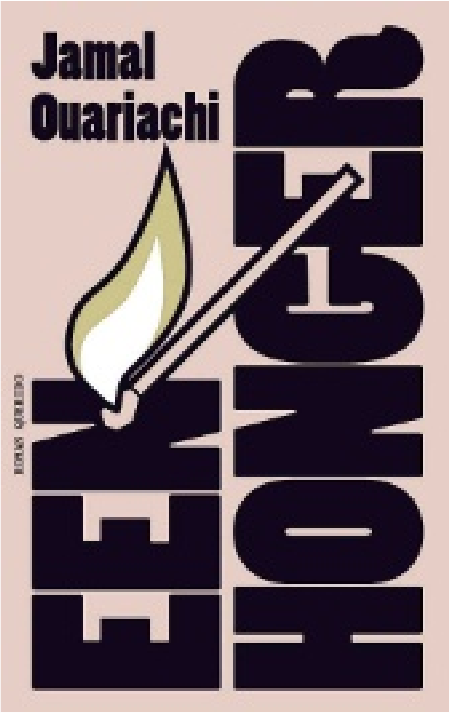

Jamal Ouariachi

Jamal Ouariachi ontving onlangs de BNG Bank literatuurprijs voor auteurs geboren na 1975 die nog niet eerder een prijs ontvingen. De jury oordeelde: "De vierde roman van Jamal Ouariachi laat ook zien hoe gemakkelijk de Nederlander pleegt te denken over het leed in een ver en arm land als Ethiopië. Niet de auteur of zijn hoofdpersoon is cynisch, het is de wereld zelf, waar we desalniettemin toe veroordeeld zijn. Als contrapunt is er een liefdesverhaal door de roman gevlochten. En hoewel er voldoende aanleiding is om ook in cynisme te vervallen bij de gedachte aan de heersende ideeën over huwelijk en seksualiteit, of aan de kinderlijke rimpjes die verliefden bakken in de lachwekkende veronderstelling dat dat goudeerlijke poëzie is, de listige compositie van deze roman laat ook voldoende oprechte momenten van genegenheid zien. En dit alles in een stijl die afwisselend woedend én gevoelig kan zijn, en soms zelfs beide tegelijk." Jamal Ouariachi (1978) debuteerde in 2010 met de roman De vernietiging van Prosper Morèl.

Rafael Chirbes

In 2013 kwam de negende roman van Rafael Chirbes uit (1949 en vorig jaar overleden): En la Orilla, nu in het Engels vertaald als On the Edge waarin een zeventigjarige ondernemer, die zojuist (het is 2010) zijn timmerzaak failliet heeft zien gaan en nu zijn stokoude, terminaal zieke vader moet verzorgen, om zich heen kijkt. Wat hij ziet is niet het Spanje, of de Europese natie, of welke 'beschaafde' natie dan ook, zoals we het ons graag voorstellen. Uitzichtloze werkloosheid, faillissementen en alle tragiek die dat met zich meebrengt voor normale mensen die geen geslepen slimmeriken zijn, armoede, noodzakelijke prostitutie, eindeloze gesprekken over emigratie (waarheen?) en immigratie (wie overspoelen ons hier om werk van ons af te nemen?), gewelddadige criminaliteit, corruptie die ieder restje vertrouwen in de overheid ondermijnt en, last but not least, ecologische rampzaligheid. Sta erbij stil. De ondernemer, Esteban, denkt er het zijne van. We mogen gigantische gebouwen hebben opgetrokken, hele bergen hebben vernietigd, kanalen hebben aangelegd en bruggen gebouwd en er desalniettemin nooit in zijn geslaagd de ogen te openen van een kind dat zojuist overleed. Vaak zijn de zwaarste taken het eenvoudigst te vervullen. Esteban overweegt dat het vervoeren van zware brokken steen en metaal ons gemakkelijk af gaat, dan de zwaarte van ons hart mee te slepen in ons leven.

On the Edge is, zo zou ik bijna zeggen, weer zo'n typisch Europese voorpostmoderne roman, ontnuchterend, kritisch, serieus en, ondanks zijn uitzichtloosheid, zeer menselijk. In Spanje werd de roman geprezen en bekroond. Het werk van Chirbes verdient sowieso ook internationaal veel belangstelling.

Beklimming van de toren van ‘rampenkerk’ Manizales

In het Colombiaanse Manizales is de grootste toeristische attractie een kolossale uit grijs beton opgetrokken kerk, ooit door de toenmalige paus tot eerste kathedraal in de regio benoemd en later ook tot basiliek. In 1984 werd het ook een nationaal monument. La Catedral Basílica Metropolitana Nuestra Señora del Rosario de Manizales. De kerkgemeenschap moet een rotsvast geloof hebben, want de kerk wordt achtervolgd door rampen en keer op keer wisten zij fondsen te werven om de kerk op te knappen of zelfs weer helemaal op te bouwen.

Tekst en foto’s: **Linda van Eekeres**

Een rondleiding door de kerk bestaat uit een zeer uitgebreide uiteenzetting van alle rampen waardoor deze kerk door de eeuwen is getroffen, en die zijn niet op één hand te tellen. Wie hierna nog durft, kan aan de beklimming van de 106 meter hoge kerktoren beginnen. Afhakers kunnen terecht op een gezellig buitenterrasje.

Op een muur van grijs kil beton hangen foto’s en tekeningen van de geschiedenis van de kerk. Uitslaande branden, de kerk in puin... Gids Marcela Grisales vertelt hoe in 1849 er een kleine kerk werd gebouwd van hout en stro. Deze werd afgebroken en een nieuwe, grotere versie was in 1869 klaar. Door verschillende aardbevingen stortte de kerk in. In 1897 verrees de derde kerk op deze plek om in 1900 tot kathedraal te worden benoemd.

Afgebrand

In 1925 woedde er een grote brand in het centrum van Manizales. Meer dan de helft van de stad werd getroffen, maar de inwoners wisten de brand bij de kathedraal op tijd te stoppen en de kerk kwam ongeschonden uit de brand. Helaas moest de kerk het een jaar later wel ontgelden toen een nieuwe brand de kerk verwoestte.

Opgetrokken uit beton

Er werd land bijgekocht zodat de nieuwe kathedraal twee keer zo groot kon worden. Omdat er uit een lokaal uitgeschreven wedstrijd geen ontwerp kwam dat aan de wensen voldeed, ging men in zee met de Franse architect Julien Polti. In 1928 begon de bouw van de kerk die werd opgetrokken in neogotische stijl van gewapend beton, destijds een novum.
Een Italiaans constructiebedrijf voerde de opdracht uit. Het beton kwam uit Denemarken en Nederland, het staal uit Engeland en de Verenigde Staten. Het benodigde bedrag van 1 miljoen pesos werd door de kerkgemeenschap bijeengebracht. Nadat in 1938 een kleine aardbeving enige schade aanrichtte, werd de kerk in 1939 opgeleverd.

Drie grote aardbevingen

Sindsdien hebben drie grote aardbevingen schade aangericht aan de kathedraal. In de jaren zestig stortte de kerk deels in en ook in de jaren zeventig was het raak. Een van de torens werd in de jaren tachtig herbouwd. In 1999 werd de kerk wederom door een aardbeving getroffen.
De vraag is niet of, maar wanneer de kerk opnieuw wordt getroffen door een ramp. Met die wetenschap beginnen we aan de klim van de kerktoren.

In de toren zelf is een enorme metalen wenteltrap gemaakt waarvan de oranje onderkant fel afsteekt tegen het grijze beton. Om deze te bereiken, moeten we over het dak van de kerk! Een metalen kooiconstructie zorgt ervoor dat we onderweg niemand kwijtraken. Voor sommigen is het genoeg avontuur geweest. Onder aan de trap staken een aantal mensen de rondleiding. De gids dartelt ondertussen vrolijk de trap op, de toeristen manend om de vaart er een beetje in te houden.

Uitzicht over de stad

Delen van oude houten trap hangen er nog her en der werkloos bij. Er hangt een bordje om vooral niets naar beneden te laten vallen: ‘peligroso!’ (gevaarlijk). Het is een hele klim om de top te bereiken, maar de beloning is groot. Rond de top van de toren, die ook door een kooi is omgeven, heb je uitzicht over de stad tot de bergen daar ver buiten.

We dalen weer af, drinken nog wat op het terras van de kerk en enige opluchting maakt zich van ons meester als we weer veilig buiten staan.

Dit artikel werd mogelijk gemaakt door Avianca en ProColombia.

Gids Marcela Grisales vertelt over de rampen die de kathedraal hebben getroffen.

Over het dak richting de toren.

Foto’s van de verwoeste kerk sieren de betonnen buitenmuren op het terras.

De beloning van de klim is een weids uitzicht over de stad en omringende bergen.

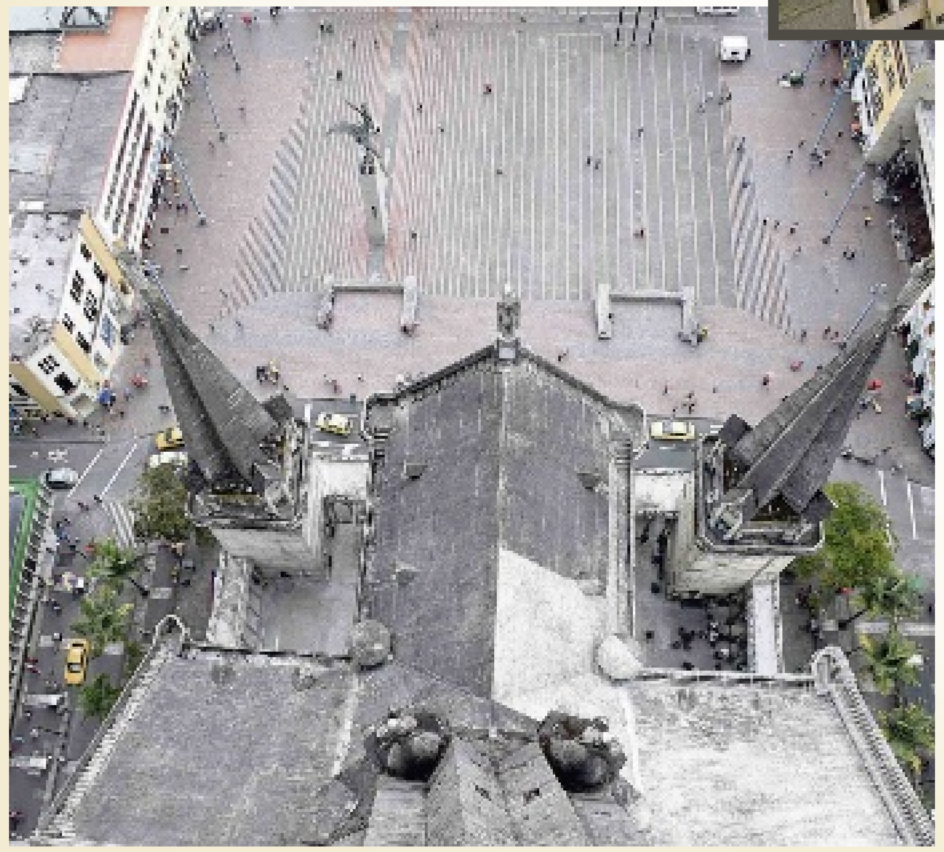

Een duizelingwekkende blik vanaf de top naar beneden.

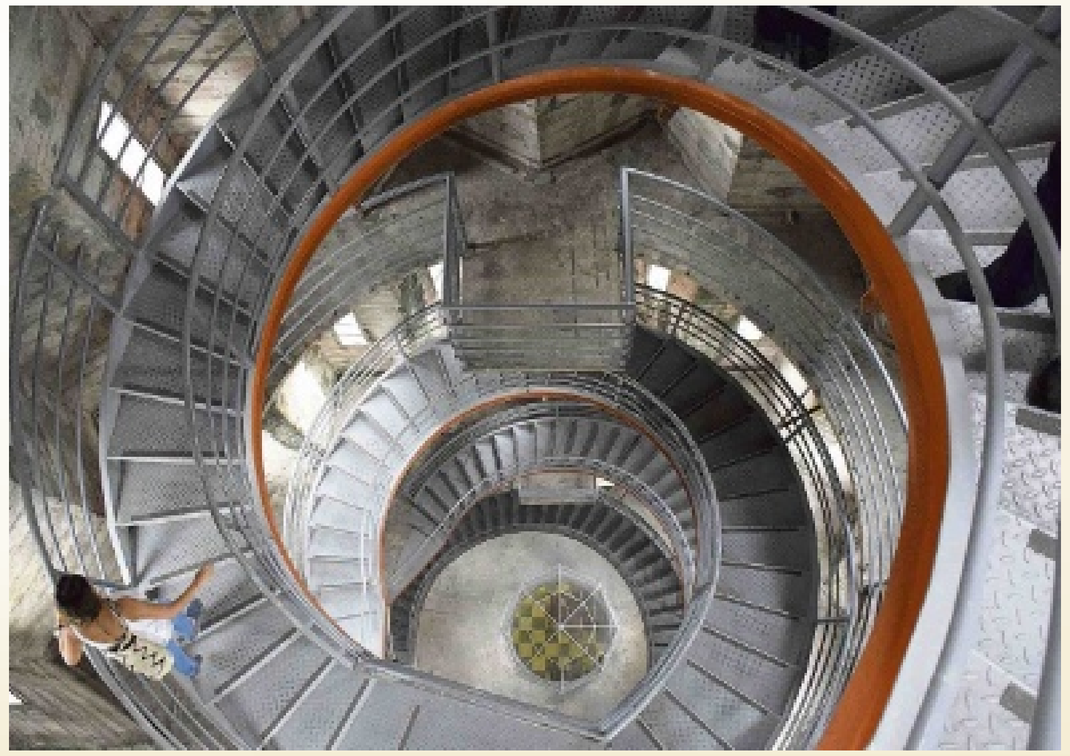

De moderne wenteltrap die naar de top van de toren leidt.

Op het buitenterras van de kerk zit een cafetaria.

De top bereikt! De gids maakt van iedereen foto’s terwijl ze balanceert op het richeltje dat de zien is op de afbeelding.

Over organiseren, ondernemen, managen en leidinggeven

Full Circle (20)

Full Circle is de titel van een nieuw boek over modern en effectief management voor nu en de toekomst dat dit jaar in de Nederlandse en Engelse taal verschijnt. De lezers van Ñapa, de wekelijkse bijlage van de Amigoe, hebben elke maand de primeur van een vervolgartikel uit het boek zoals dat naar de uitgever gaat voor de laatste aanpassingen in stijl en taalgebruik.

Tekst: **Jan de Ruijter**

Zoals we in de laatste aflevering hebben gezien, is een change of mindset nodig om een onderneming succesvol te maken in deze nieuwe tijden van veel meer eisende consumenten, veel meer verwachtende medewerkers en veel grotere lokale en internationale concurrentie.

Managers en eigenaren moeten af van het eeuwenoude en altijd falende Command & Control en doorgroeien tot de effectieve en bezielende managers die resultaten boeken en met kennis van modern management hun bedrijven runnen. Werknemers moeten af van hun apathie, onbetrokkenheid, onverschilligheid en het werken zonder hart en bezieling en moeten doorgroeien tot de moderne, effectieve goede medewerker van de toekomst. Een change of mindset, een complete mentaliteitsverandering, is nodig aan beide kanten. In het vorige hoofdstuk werd een begin gemaakt met de mentaliteitsveranderingen die nodig zijn aan de kant van de medewerkers en daar vervolgen we nu mee in dit nieuwe hoofdstuk.

Medewerker toekomst

In het vorige hoofdstuk bespraken we de eerste zeven vereisten aan de goede medewerker van de toekomst en dat zijn: kwaliteit en excellence van handelen en gedrag, 'Live Quality'; klanten tevreden stellen is taak nummer één; competentie, technisch vakbekwaam zijn, een vakman zijn in je beroep; pro-activiteit, volledige verantwoordelijkheid nemen voor je werk en je leven; commitment, volledig bij je werk betrokken zijn; zelfmotivatie, motivatie is intrinsiek; gevoel van 'ownership', handelen en gedrag zoals een goede eigenaar zich gedraagt.

Bij klanttevredenheid komt nog de volgende opmerking: Als ik in mijn dagelijkse praktijk bij een bedrijf ben en aan een medewerker vraag wat zijn taak is en ik krijg als antwoord iets in de geest van 'het is mijn taak of ik ben hier om klanten tevreden te stellen', dan weet ik dat ik in een modern geleid kwaliteitsbedrijf ben met moderne, effectieve managementpraktijken. Helaas gebeurt dat maar hoogst zelden. De standaard antwoorden zijn nog steeds 'ik ben bartender en maak drankjes klaar' en dat is het grote verschil. Drankjes maken is volkomen secundair, het moet een bedrijf gaan om klanten/gasten happy en tevreden te maken en iedereen, van hoog tot laag, moet daarvan doordrongen zijn. Als dat niet de taak is van iedereen, kan er geen 100 procent klanttevredenheid bestaan. En zonder klanttevredenheid voldoet een bedrijf niet aan de echte en eigenlijke doelstelling en zal het niet succesvol kunnen zijn. Dus gaat u maar eens aan de slag en neem de proef op de som.

Deze zeven karakteristieken zijn een vereiste voor iedereen die een succesvolle medewerker wil zijn. Ze betekenen een heel ander gedrag dan voorheen in de tijden van onverschilligheid, apathie en ongeïnteresseerdheid. Er is nu en in de toekomst geen plaats meer voor marginale performers.

In de steeds moeilijker wordende toekomst is er alleen nog ruimte voor high performers. Eenieder zal deze zeven kwaliteiten moeten beheersen. En daarbij oud gedrag dienen af te leren. Terecht wijst Hamel Prahalad (Competing for the Future) erop dat het in de toekomst niet alleen gaat om leren maar dat ontleren een belangrijke vaardigheid zal zijn.
Naast deze zeven karakteristieken die meer 'outward' zijn, zichtbaar voor anderen, zijn er nog vijf karakteristieken die meer intrinsiek zijn, die meer tot het innerlijk gedrag horen bij de medewerker van de toekomst.

Missie voor jezelf

Succes wordt veelal toegeschreven aan purpose, determination en taking action, waarbij purpose het hebben van een doel, doelstelling, missie, visie betekent en determination staat voor hard werk, passie, energie en taking action simpelweg doen, DO IT betekent.
Iemand zonder purpose, zonder concrete doelstelling komt niet ver. In Amerika zegt men leuk en duidelijk: 'If you don't know where you are going, you are not going to get there' en 'If you don't really know where you want to go, it makes no difference which road you take' en er zijn nog meer leuke varianten die goed aanduiden dat een mens moet weten waar hij naar toe wil. Het is de moeite waard om mensen aan te trekken voor je bedrijf die weten waar ze naar toe willen groeien. Dat zijn mensen met ambitie, met zin, met purpose en dat zijn betere medewerkers dan onverschilligen en passieven.

Make it happen

Mensen hebben mooie dromen, praten erover, hebben kritiek als ze niet slagen of als de droom niet uitkomt. Maar de meeste dromers vergeten te handelen, vergeten om iets met hun dromen, wensen, plannen en gedachten te doen. En dan komt er niets van terecht. Medewerkers die daadkrachtig zijn en doen, zijn betere medewerkers dan degenen die dromen hebben maar daar niets mee doen, niet gaan studeren, geen cursussen gaan volgen en dromen... en klagen.

Continuous learning

De goede medeweker van de toekomst is voortdurend aan het leren, zijn kennis aan het uitbreiden, aan het verbeteren en hij doet dat continu. Het is een proces dat nooit afloopt.

Streef naar succes

Mensen die hun geluk gebalanceerd nastreven op de gebieden van familie, gezondheid, studie, werk, carrière, financiën, hobby's, spiritualiteit en de samenleving komen tot algehele zelfontplooiing en dat is belangrijk omdat dat proces zich voltooit in samenwerking en ruggespraak met het moderne bedrijf zoals we later zullen uitleggen.

Persoonlijke leven

Maak plannen en doelen voor alles, niet alleen voor je werk maar ook voor andere aspecten van je leven. Het bouwen van een huis, iets bereiken in je hobby's, doelen voor wat je wilt doen voor anderen en de gemeenschap. Alles begint met doelen stellen. Daarna komen de actieplannen oftewel strategie en vervolgens het implementeren, het doen, het managen en resultaten bereiken.

Wordt vervolgd

Food for thought.

Griekenland, land van mythes en lekker eten

Griekenland, het land van mythes en legendes. Ook van zon, zee en vooral lekker eten. In deze editie een taart met verschillende Griekse ingrediënten: fetakaas, olijfolie en filodeeg. Bedoeld als voorgerecht, maar ook mogelijk als hoofdgerecht of als hapje voor uw gasten.

Tekst: **Miriam de Windt**

Griekenland, een land dat sinds jaar en dag op een kruispunt van verschillende culturen ligt. Invloeden van buitenaf op de Griekse keuken komen van de Romeinen, Arabieren, Perzië en natuurlijk Turkije.

Hierdoor werden heel veel producten van de toentertijd bekende wereld geïntroduceerd. Zoals oregano, mint, knoflook, tijm, basilicum, kaneel en kruidnagels. Andere belangrijke producten zijn tarwe, yoghurt, honing, vlees, veel vers fruit en groente en vis.
Andere belangrijke producten in de Griekse keuken zijn kaas, wijn en olijfolie.
De Grieken produceren veel soorten kaas, onder meer de bekende feta en kasseri. Deze kazen bestaan al 6000 jaar, waarmee ze tot de oudste ter wereld behoren. Wijn wordt van oudsher rijkelijk gebruikt in de Griekse keuken. De Griekse legende vertelt ons dat er ter ere van de god Dionysus wijnfeesten werden gehouden. Maar het belangrijkste product in de Griekse keuken is olijfolie. Nergens ter wereld vindt u meer olijfbomen.
Eten is een sociaal gebeuren in Griekenland. Eten wordt geassocieerd met liefde en wordt met de grootste zorg bereid. Het ontbijt is vrij eenvoudig, de lunch is de belangrijkste maaltijd van de dag. Na de middag worden er 'mezethes' geserveerd. Dit zijn kleine gerechten te vergelijken met Spaanse tapas. 's Avonds vrij laat kunnen de Grieken nog een maaltijd nemen.
Wordt er gesproken over de mediterrane keuken, dan denkt men als eerste aan Griekenland.

Miriam de Windt is diëtiste en natural nutritionist.
C 520-6932

Filodeeg
Filodeeg of phyllodeeg bestaat uit flinterdunne deegvellen die heel krokant worden na het bakken.
Eén vel filodeeg is te weinig om te gebruiken. Verschillende vellen worden op elkaar gestapeld om meer stevigheid te krijgen. Elk vel dient te worden ingesmeerd met gesmolten boter of olie. Filodeeg is moeilijk te maken. Bij de meeste gebaksoorten kunt u filodeeg vervangen door bladerdeeg, maar u zult dan een heel andere smaak krijgen. Het is kant en klaar ingevroren te kopen.
Eenmaal ontdooid droogt het snel uit. U dient filodeeg met een vochtige doek af te dekken totdat het verwerkt is. Meestal wordt filodeeg gevuld, als groot gebak of als kleine pakketjes. U kunt filodeeg in de oven bakken of frituren. Bekend gebak van filodeeg is baklava.

Fetakaas
Echte feta is gemaakt van schapen- of geitenmelk. Feta wordt gezouten en geconserveerd in een zoutoplossing. Hierdoor is het zoutgehalte vrij hoog.
Feta is een beschermde naam en alleen de traditioneel gemaakte feta mag deze naam dragen.
Blokjes feta zijn populair in groentesalades, maar het kan ook op brood worden gegeten.

Cottage cheese
Cottage cheese of hüttenkäse is een jonge, ongerijpte, kwarkachtige kaassoort met een korrelige structuur. Het wordt gemaakt van wrongel die uitgelekt wordt maar niet geperst. Cottage cheese wordt niet gerijpt. Het is makkelijk toe te passen in recepten en als variatie voor broodbeleg of op toastjes.

Dille
De smaak van dille is fris maar overheersend. Dille is vers te verkrijgen, alsook gedroogd en als zaad.
Gedroogde dille is minder lekker. Het zaad is zacht, zoet en erg kruidig. U dient het voorzichtig te doseren. De fijnste smaak zit in de verse, onrijpe, groene zaadhoofden.
U kunt dille gebruiken in zure room, yoghurtgerechten, sauzen, salades, vlees, vis, groentegerechten en ook in soepen.
Deze Griekse spinazietaart is rijk aan bijna alle voedingsstoffen. Deze zijn afkomstig van de spinazie, de kaassoorten en verse ingrediënten (peterselie, prei en ui). De gewenste voedingsstoffen zijn voedingsvezels, vitamines A, B1, B2 en C, en de mineralen kalk en ijzer. Vitamine A wordt door de spinazie zelfs voor 155 procent van uw DAH geleverd, anderhalf keer meer dan uw lichaam nodig heeft.

Totaal vetten, verzadigde vetten en cholesterol worden ook aan de hoge kant geleverd. Door de olie, gesmolten boter voor het deeg en de kazen. Cottage cheese is de enige kaassoort in dit recept die weinig vet bevat. Feta bevat het meest. De olijfolie kunt u eventueel minderen. De gesmolten boter helaas niet, want die is noodzakelijk voor het filodeeg.
Om deze taart als voorgerecht te gebruiken, dient het hoofdgerecht licht verteerbaar en vetarm te zijn.
Voor degenen die vet-, cholesterol- of natriumbeperkte voeding moeten gebruiken, is deze taart helaas niet geschikt.
U kunt deze taart ook als hoofdgerecht gebruiken. Het is vegetarisch en met een rauwkostsalade heeft u een volledige maaltijd zonder vlees. Indien u de rest van de dag geen of heel weinig vlees eet, zult u de DAH voor vetten en cholesterol niet overschrijden.

Kook mee met May.

Griekse spinazietaart

Ingrediënten:
2 pond spinazie, schoongemaakt, goed gewassen en grof gesneden
1 ui, geschild en fijngehakt
½ cup olijfolie
1 cup lente-uien, in rondjes
1 prei, goed gewassen, in dunne ringen gesneden, alleen wit en lichtgroen deel gebruiken
½ cup Italiaanse peterselie, fijngehakt
2 theelepels dille, fijngehakt
½ cup cottage cheese
1 cup fetakaas, verkruimeld
¼ cup Parmezaanse kaas, geraspt
4 eieren, losgeklopt
Beetje geraspte nootmuskaat
Zout en versgemalen zwarte peper
10 vellen filodeeg
Gesmolten ongezouten roomboter

Bereidingswijze:
De oven voorverwarmen tot 350 graden.
De olie verwarmen en de ui zachtjes bakken. De lente-uien en de prei toevoegen en meebakken. De spinazie toevoegen en alles nog 5 minuten laten pruttelen.
Laten uitlekken in een vergiet en laten afkoelen.
In een grote kom het spinaziemengsel mengen met de kruiden, de kazen, de eieren, de nootmuskaat, zout en peper.
Een ovenschaal van 25-30 cm met boter insmeren en bekleden met een vel filodeeg bestreken met boter. Nog 4 vellen erop leggen, elk vel bestreken met boter.
De vulling op de filovellen leggen en afdekken met de overige filovellen, alle bestreken met boter.
De randen zonodig bijwerken en omvouwen.
De bovenkant met boter bestrijken en met een scherp mesje de bovenste vellen voorzichtig in vierkanten snijden. Het deeg met een beetje koud water besprenkelen om te voorkomen dat het gaat omkrullen.
In de voorverwarmde oven 45 minuten bakken tot de taart luchtig en goudkleurig is. Uit de oven nemen en 5 minuten laten staan alvorens in porties te snijden.

Voor 8 personen als voorgerecht.

Eet smakelijk, May

Horecapaar verwisselt Curaçao

Van het strand van Karakter op Curaçao – waarvan hij oprichter was – naar een nieuw avontuur op St. Eustatius: Sybolt ten Hoopen (36) blijkt een ware horecapionier. Zijn vader had het altijd al gezegd, maar zoonlief wilde eerst niet luisteren…

Marlies en Sybolt: "We gaan niet te snel van start, we laten ons zelf ook een beetje verrassen. Maar er borrelen al wel genoeg ideeën op."

Tekst en foto's: **Marius Bremmer**

Wat zijn de Bovenwindse plannen samen met zijn – ook van Karakter – verse bruid Marlies van der Hout? "We koersen op een bar met bier van de tap, historische expedities en natuurtoerisme. We broeden nog, maar dan komt er ook iets!"

Vooral in de 18e eeuw kende St. Eustatius een ongekende welvaart. Bij de branding van de Oranje Baai spreekt het verleden. Graaf er met je blote handen in het zand en je vindt wel wat: historisch glas, potscherven of misschien wel resten van de spiegeltjes en kralen waarmee de Hollanders handel dreven.

Historie

De commandeurs Johan Heyliger en Jan de Windt maakten er een krans van forten, kustbatterijen en verschansingen. In de handel werd goud geld verdiend, daar dankt Statia zijn bijnaam 'The Golden Rock' dan ook aan.
Sybolt ten Hoopen manoeuvreert er alsof hij er geboren is. "Het uit Hollandse bakstenen opgetrokken hoofdgebouw van The Old Ginhouse is uit 1760 en is zo veel mogelijk hersteld in oorspronkelijke staat." Het idyllische logement ligt verscholen in het groen aan de Oranje Baai, tussen ruïnes van pakhuizen en koopmanswoningen, aan wat eens de drukste handelskade van de Caribische regio was. De slaapkamers zijn van een veel latere datum en aan zee zijn nieuwe appartementen gebouwd. Daar is ook de Royal Suite, waar de koning en de koningin tijdens hun laatste bezoek aan Statia even verbleven.
"De naam van The Old Ginhouse refereert niet aan drank maar aan ginning (ontkorrelen) van katoen, ooit een landbouwgewas op het eiland." Nu schenkt Sybolt er zeven verschillende soorten gin in een sfeervolle bar. "Het leven is hier duur, maar we tappen een biertje voor 2,50 dollar. Daar kan niemand wat van zeggen, toch?"

Toch Curaçao

Vader Ten Hoopen ging vroeger voor zijn werk wel eens naar Curaçao en als tiener mocht Sybolt een keer mee. "Het klikte enorm met Curaçao."
Zijn vader zei altijd dat hij naar de Hotelschool moest, maar Sybolt wilde bij het studentencorps van de stad Groningen. Daar was geen Hogere Hotelschool, dus werd het de opleiding Communicatie aan de Hanzehogeschool. "Daar maakten ze reclame voor stage op Curaçao, maar er was voor mij op dat moment alleen een mooie vacature op St. Maarten." De stagecoördinator zei: "Sybolt, jij hebt bloedgroep SXM", verwijzend naar de afkorting voor St. Maarten.
Het werd een stage bij het bekende Holland House Beach Hotel. "Mijn belangstelling ging meteen uit naar de afdeling Food & Beverages: de keuken, het restaurant, de bar. Dat had helaas weinig met mijn opleiding Communicatie te maken. Mijn ouweheer kreeg toen al gelijk."
Voor zijn afstudeeropdracht wilde hij dan eindelijk toch naar Curaçao. "Maar dat zag mijn opleiding niet zo zitten. Ik moest een list verzinnen." Hij kreeg contact met Coral Estate en diende als onderzoeksplan bij zijn opleiding een toepassing in van het boek 'Riding the waves of culture'. "Ik zou een antropologisch gericht onderzoek doen naar het samengaan van de omgang van rijke Nederlanders met de arme cultuur op Bándabou, met begeleiding via het resort door een Amerikaanse hoogleraar." Sybolt kreeg uiteindelijk een 8 voor zijn afstudeerscriptie.

Statia leent zich goed voor jeepsafari's.

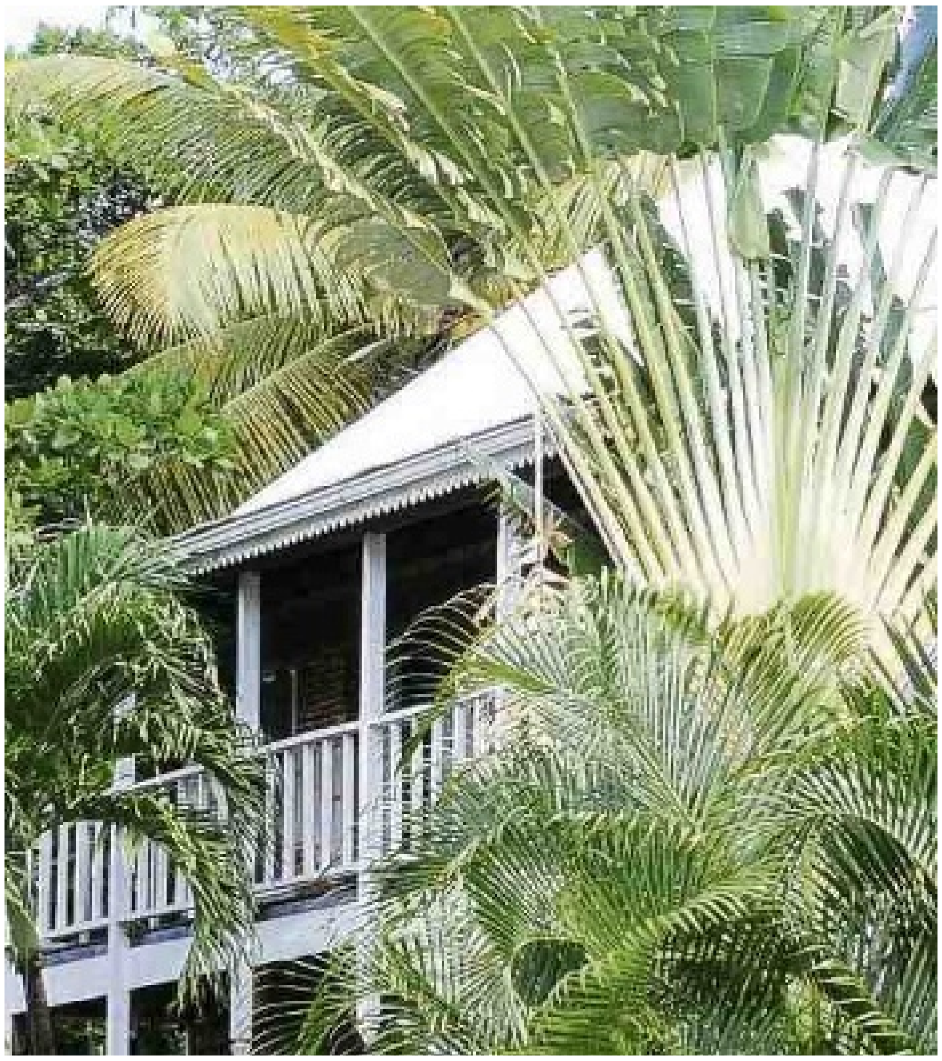

Het hoofdgebouw van The Old Ginhouse dateert uit 1760.

voor hotel op St. Eustatius

De bar moet het kloppend hart worden.

Manager F&B

Daags na zijn afstudeerfeest vloog Ten Hoopen met een brak hoofd naar St. Maarten. Daar wachtte een baantje bij het Holland House Beach Hotel, als assistent beach boy. Lachend: "Daarmee was ik de hoogst opgeleide in die functie in het hele Caribisch gebied!" Zijn vader feliciteerde hem met de legendarische woorden: "Een beroep met perspectief, ik voorzie vooruitgang in je carrière."

Na een paar maanden promoveerde de beach boy tot medewerker in het restaurant, waar destijds veel te verbeteren was. "'s Avonds om negen uur gingen we al dicht en als je dan je biefstuk nog niet op had, kreeg je al wel vast de rekening." Er kwam in die tijd een nieuwe chef, Jonkheer Octave François Otto Marie Michiels van Kessenich. "Van hem heb ik veel geleerd, ik kon doorgroeien tot manager Food & Beverages." Schaterend: "Later kreeg ik ook nog de functie van Special Events & Relations Manager (SPERM)."

Voor zijn verdere carrière vertrok Ten Hoopen naar Curaçao, zijn andere 'meest geliefde eiland'. "Ik mocht Hotel Habitat runnen tot het moment dat de deuren dicht gingen wegens renovatie. Daarna hield ik me op Coral Estate – een oude bekende – bezig met de verkoop van huizen."

Karakter

Daar ook is Sybolt samen met zijn zakenpartners Jorrit Hekelaar en Marleen Gerritsen begonnen met Karakter. "Op St. Maarten was die naam al een succes, hier moesten we opnieuw beginnen, ver weg van de stad, achter een slagboom. Maar wel heel mooi!"
Omdat hij vanaf niets moesten starten, was er geld nodig. "Mijn ouders hebben me het afgeraden, ik moest er zelfs mijn auto en mijn huis voor verkopen. Vanaf toen logeerde ik bij anderen. Maar het werd wel een daverend succes!"

Sybolt kreeg in die tijd een open sollicitatie van Marlies van der Hout, niet wetende dat hij ooit met haar zou gaan trouwen. "Ze kwam naar Curaçao om er te zwemmen met dolfijnen en kwam via de shortlist 'To do op Curaçao' bij mij terecht."

Bruiloft

Op 21 mei afgelopen jaar zijn Sybolt ten Hoopen en Marlies van der Hout op St. Eustatius getrouwd. In de tijd dat Ten Hoopen op St. Maarten werkte had hij al eens een huwelijk op Statia georganiseerd, dus er zat nog een beetje een draaiboek in zijn achterhoofd.
De huwelijksceremonie vond plaats in de ruïne van de Dutch Reformed Church, een gebouw zonder dak. Dat gaf een fantastische sfeer. "Na de ceremonie was de toast met champagne op het plein in Fort Oranje. Het feest was natuurlijk in The Old Ginhouse. Voor onze bruiloft hadden we het hele hotel afgehuurd en ons gezelschap van 32 gasten met twee vliegtuigjes ingevlogen."
The Old Ginhouse is eigendom van een Nederlandse familie, die ook eigenaar is van Holland House Beach Hotel op St. Maarten. "Ik had in mijn tijd daar wel eens grappend laten vallen dat ik de boel wel over wilde nemen: gewoon huur betalen en dan het hotel en restaurant voor eigen rekening runnen."

Sinds de bruiloft is Ten Hoopen al op Statia om de overname voor te bereiden, Van der Hout bleef zolang nog bij Karakter op Curaçao. Op 1 november werden de papieren voor de overdracht van de exploitatiemaatschappij getekend en is het echtpaar weer herenigd.

Ambtenaren, zakenlieden, toeristen: ze genieten allemaal van een ontbijt aan zee.

Croissants

"Of het hier super swingend wordt? Het is natuurlijk wel Statia. Dat is zeker zo mooi als Saba, maar met minder mogelijkheden dan St. Maarten." Het echtpaar Ten Hoopen ziet genoeg kansen: "Het is hier prima duiken, er is veel historie, een prachtig fort. Er zijn hier een paar goeie kroegen op het eiland."

Op Statia komen veel ambtenaren uit Den Haag en van de Rijksdienst Caribisch Nederland op Bonaire. Ook brengt Nustar, de op- en overslag van olie, veel logeergasten. En toeristen natuurlijk die voor de rust komen. Ten Hoopen: "Ik zie ook kansen op het gebied van langsvarende plezierjachten. Er liggen hier in de baai voor onze deur moorings. We kunnen daar 's morgens met een zakje croissants heen en dan per marifoon de reservering voor het diner opnemen."
De Ten Hoopens willen de unique selling points van Statia uitbuiten. "We gaan niet te snel van start, we laten ons zelf ook een beetje verrassen. Maar er borrelen al wel genoeg ideeën op. Voor de gasten die hier logeren moet er wat te doen zijn. We gaan een historische wandeling uitzetten, per jeepsafari het eiland verder verkennen op plaatsen waar je anders niet komt. Je struikelt hier over de roestige kanonslopen uit vroeger tijden. Met echte wandelliefhebbers de Quill beklimmen, daar is een fantastisch ongerept regenwoud. En wat dacht je van een sunset cruise? Ook gaan we bezig met de verdere uitbouw van het watersport- en duiktoerisme. Echt, er is hier heus genoeg te doen!"

Het hotel ligt in de benedenstad van Oranjestad, tussen ruïnes van pakhuizen uit vroeger tijden.

Pensioen en de directeur-grootaandeelhouder

Ondernemers moeten voor hun eigen pensioen zorgen. Dit is vaak een onderwerp waar zij het niet over willen hebben. Nu geld verdienen lijkt belangrijker dan later van de oude dag te kunnen genieten. Maar, door op tijd te beginnen met opbouw van pensioen kunt u nu geld verdienen én straks van een welverdiend pensioen genieten.

Tekst: **Ingemara Bak** en **Harley Offerman**

Wij richten ons op de ondernemer die zijn bedrijf uitoefent via een vennootschap waarvan hij directeur is, ook wel de directeur-grootaandeelhouder of DGA genoemd.

Een DGA heeft verschillende opties voor de opbouw van een pensioen. De opties zijn: pensioen in eigen bedrijf, pensioen in een aparte pensioenentiteit of een verzekeringsmaatschappij. Een combinatie van deze drie opties is uiteraard ook mogelijk.

In eigen beheer

De DGA kan ervoor kiezen om pensioen in zijn eigen bedrijf op te bouwen, waarbij het bedrijf als verzekeraar optreedt. De belangrijkste eis is dat de DGA, direct of indirect, ten minste 10 procent van de aandelen heeft in de vennootschap die het pensioen toekent. Het opbouwen van pensioen in eigen beheer heeft een belangrijk fiscaal voordeel, doordat dotaties aan de pensioenvoorziening een aftrekpost vormen voor de winstbelasting. Omdat er geen premies hoeven te worden betaald, wordt de cash flow van de onderneming niet aangetast. De DGA kan zelf besluiten op welke manier hij zijn middelen wil investeren om in de toekomst de pensioenuitkeringen uit te kunnen betalen. Echter, in geval van faillissement of onvoldoende bezittingen bij het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd, zal het bedrijf geen pensioen kunnen uitbetalen. Indien de activiteiten van het bedrijf zijn beëindigd en de vennootschap alleen als pensioenvennootschap fungeert, bestaat ook het risico dat, in geval de DGA of zijn echtgenote een hoge leeftijd bereikt, de pensioenvennootschap niet langer over voldoende liquiditeit beschikt om het pensioen levenslang uit te blijven betalen. De gepensioneerde komt dan zonder (extra) inkomsten te zitten.

In aparte entiteit

Een DGA kan ook kiezen om een aparte entiteit als 'verzekeringsmaatschappij' op te laten treden. Dit kan een holding of een speciaal pensioenvennootschap zijn. De vennootschap waarin de DGA werkzaam is (de werkmaatschappij) moet dan een premie betalen aan de pensioenentiteit. De premies zullen de liquiditeit van de werkmaatschappij beïnvloeden. Het voordeel van pensioen opbouwen in een aparte pensioenentiteit is dat de overdraagbaarheid van de aandelen van de werkmaatschappij niet wordt beperkt door de aanwezigheid van de pensioenvoorziening. Een potentiële koper zal immers geen pensioenverplichting jegens de DGA over willen nemen. Een ander voordeel is dat de pensioenfondsen niet worden blootgesteld aan de risico's die de onderneming met zich meebrengt. Schuldeisers van de onderneming hebben in beginsel geen verhaalsrecht op het vermogen van de pensioenentiteit.

Verzekeringsmaatschappij

Ten slotte kan een DGA kiezen om pensioen op te bouwen bij een verzekeringsmaatschappij. In dit geval dient een premie aan de verzekeringsmaatschappij te worden betaald. In deze premie zijn bepaalde kosten (inclusief winstopslag) van de verzekeringsmaatschappij inbegrepen. De premies zullen de liquiditeit van de onderneming beïnvloeden. Een belangrijk voordeel om pensioen op te bouwen bij een verzekeringsmaatschappij is dat het pensioen is veiliggesteld. Men kan in beginsel ervan uitgaan dat de verzekeringsmaatschappij over voldoende middelen zal beschikken om aan haar verplichting om het pensioen levenslang uit te keren, te voldoen.

Hierboven zijn de verschillende mogelijkheden besproken. De meest geschikte optie voor opbouw van pensioen als DGA is uiteraard afhankelijk van zijn wensen. U kunt een succesvol ondernemer zijn, maar denk aan uw oude dag!

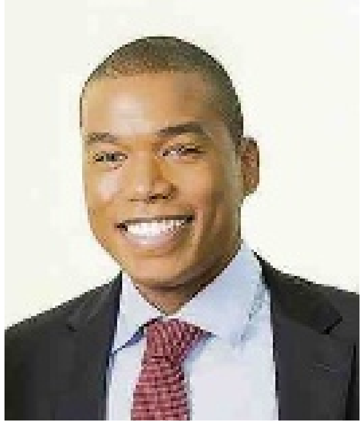

Mr. Ingemara Bak en mr. Harley Offerman zijn werkzaam bij PricewaterhouseCoopers Curaçao als belastingadviseurs. In deze rubriek wordt over diverse fiscale onderwerpen geschreven.

Puzzels.

PRIJSPUZZEL

HORIZONTAAL
1 afgunst, **3** knaagdier, **8** heidemeertje, **10** punt van een lijst, **11** weelde, **12** jong konijn, **15** hulpmiddel bij botbreuken, **18** stad in Frankrijk, **21** verdovende middelen, **23** kunststof, **24** het ABC, **25** lichaamsslagader, **26** inhoudsmaat van hout, **29** opeengepakt drijfijs, **32** met ogieven (bouwk.), **36** in het jaar (Lat.), **37** pampahaas, **38** verhoogde toon, **39** klus voor een dag, **40** zitvlak.

VERTICAAL
1 deel van het gelaat, **2** gevierde zangeres, **3** vragend vnw., **4** grootmoeder, **5** doek, **6** Engels bier, **7** hof, **8** onderneming, **9** bars, **13** uitvinder van de radio, **14** roeiwedstrijd, **16** dans, **17** rivier in de Ardennen, **19** bijbelvertaling, **20** etenswaar, **21** projectieplaatje, **22** groente, **26** leve, **27** steekvlieg, **28** deel van het gezicht, **29** medaille, **30** schaaldier, **31** paar, **33** deel van India, **34** dik, **35** Japanse parelduikster.

1		2	■	3	4		5		6	7	■	8		9
	■	10				■		■	11				■	
	■		■	12		13		14			■		■	
15	16		17		■		■		■	18	19		20	
■		■		■	21				22	■		■		■
23							■	24						
■		■		■	25					■		■		■
26		27	28		■		■		■	29		30		31
	■		■	32	33		34		35		■		■	
	■	36				■		■	37				■	
38			■	39							■	40		

Uit de inzendingen van de Amigoe-puzzel van vorige week is als winnaar van de weekprijs van 25 gulden getrokken:

Vorige week

J.Delany-Wever	Yolanda Roos B.	Clara Winkel
Pos Chiquito 301	Strenastraat 8, Aruba	Snipweg 3
Aruba		Curaçao

De winnaar kan zijn/haar prijs na identificatie ophalen op het kantoor van de Amigoe. Curacao: Kaya Fraterna di Skèrpènè z/n tot drie uur n.m. Aruba: Bilderdijkstraat 16-2 tijdens kantooruren. Bonaire: Shon Ma Carolina, Kaya Nikiboko Noord 18.

Oplossingen moeten zowel op Curaçao als Aruba zijn ingediend op woensdag voor 12:00 uur. Gelieve duidelijk op de enveloppe te vermelden: Amigoe-puzzel. Vanuit Bonaire kan de oplossing gefaxt worden naar Curaçao: (00599-9) 767-4744.

SUDOKU

Schrijf alle cijfers 1 t/m 9 in alle verticale kolommen, alle horizontale rijen én in alle vierkantjes van 3 x 3 vakjes.

LIGHT

				3				5
1	6			2		7	9	
		3		6		1		
3	4		2				5	
2	5	6	9	4		8		
					6			4
	8		6		1			7
	7	4					1	
9					8			

HEAVY

		7		6				
			4	8			6	
9								
5						2		4
					7			
	6	1		9			7	
				1				3
2			8			1		
7			2				9	

OPLOSSINGEN VORIGE KEER

Light

8	5	2	4	7	6	3	9	1
9	4	1	3	2	5	6	8	7
3	7	6	8	1	9	4	2	5
6	8	7	5	3	2	9	1	4
4	9	3	7	8	1	5	6	2
2	1	5	6	9	4	8	7	3
1	3	8	9	5	7	2	4	6
5	2	4	1	6	8	7	3	9
7	6	9	2	4	3	1	5	8

Heavy

5	6	9	2	1	7	8	3	4
4	7	8	9	6	3	5	1	2
3	1	2	8	5	4	9	6	7
6	2	1	7	3	5	4	8	9
8	5	3	4	9	1	7	2	6
7	9	4	6	2	8	3	5	1
9	3	5	1	7	2	6	4	8
1	4	6	3	8	9	2	7	5
2	8	7	5	4	6	1	9	3

Cryptogram:
Horizontaal: 3. Maatpak; 6. tortel; 8. pand; 11. fluit; 13. ratel; 14. giller.
Verticaal: 1. Balt; 2. stolp; 4. azijn; 5. stoffig; 7. reutel; 9. anti; 10. dol; 12. tree.

Woordzoeker: DIRECTOIRE

ZWEEDSE PUZZEL

feestdag / naaldboom		door middel van		stoomschip / beun		groente		kwelzieke vrouw / ernstig		cijfer	
						financiering / blaas					
Europeaan		ad acta / moeilijk breekbaar		volksdichter / stadium						rivier in België	
			aflevering / fris				kreet / met name				klap
soort venster / roofvis								Bijbelse figuur / inhoudsmaat			
				straf							
lacher							slim				

CRYPTOGRAM

		■	1	■	2			
		3					4	
5	■	■		■		■		■
6		7				■		■
	■		■	■	8	9		10
11				12	■		■	
	■		■	13				
	■		■		■		■	
14								

HORIZONTAAL:
3. Onenigheid in de zaak (7); **6.** Bloedstelpend schilderijtje (6); **8.** Die draaikolk gaat niet op (4); **11.** De drank van een bokser (5); **13.** Rustverstoorder (5); **14.** Zo ongeveer in ovale vorm (6).

VERTICAAL:
1. Voorliefde voor teer (4); **2.** In plaats van hout (5); **4.** Inval die in de bus komt (4); **5.** Je zou er een kindje van krijgen! (7); **7.** Verwarde dieren vormen de horizon (6); **9.** Zijn kind is ook een reus (4); **10.** Schaapachtig sterrenbeeld (3); **12.** Als hij goed is, wordt dit dier niet vet (4).

WOORDZOEKER

K	R	A	M	S	V	O	G	E	L	A	N	D
L	E	G	K	S	I	E	T	E	I	E	T	R
E	K	I	M	O	E	D	E	R	V	L	E	K
E	E	N	E	L	M	B	D	E	A	M	A	S
R	R	N	V	V	A	B	G	E	U	P	E	S
M	B	I	O	L	O	M	U	I	R	N	S	I
A	N	Z	E	S	O	E	R	I	E	A	N	E
K	A	T	S	K	T	E	D	R	S	E	A	W
E	A	I	T	P	T	R	E	Z	H	T	L	L
R	B	U	E	I	R	V	I	C	A	I	A	E
N	E	E	R	G	O	O	I	E	N	A	B	D
A	J	C	M	R	N	U	K	E	M	A	M	E
F	D	A	E	I	J	D	A	K	L	O	Z	E
V	N	H	S	E	W	I	P	N	E	U	S	N
A	I	M	O	L	R	G	E	W	E	L	F	S
L	E	T	H	C	U	L	V	K	I	U	D	E

In deze mengelmoes van letters zijn al de onderstaande woorden verstopt. Streep alle woorden door. De resterende letters vormen dan regel voor regel van links naar rechts gelezen de oplossing van deze puzzel.

BAANBREKER
BALANS
CRITERIUM
DAKLOZE
DEENSE
DUIKVLUCHT
EDELWEISS
EINDJE
ELAND
ESPARTO
GEELVINK
GEWELF
HEROVEREN
KERNAFVAL
KLEERMAKER
KOMBUIS
KRAMSVOGEL
LINEAIR
MOEDERVLEK
NEERGOOIEN
OESTERMES
OMGEVEN
RATELABEEL
SALIE
SIDDERAAL
SPROKKEL
STRIEM
TOEJUICHEN
UITZINNIG
VOEDZAAM
WIPNEUS
ZIONISME

© Sanders Puzzelboeken/160130

Zweedse puzzel

■	N	■	H	■	N	■	F	■	V	■	E
M	O	H	A	I	R	■	B	O	O	R	T
■	T	■	R	M	■	C	I	P	R	E	S
R	A	M	■	M	G	R	■	N	E	G	■
■	B	U	R	E	A	U	L	A	■	A	O
G	E	Z	O	N	D	■	S	M	A	A	K
■	L	E	S	S	E	N	■	E	E	L	T

Prijspuzzel

C	O	R	G	I	■	A	■	V	■	A	S	U	R	N
H	■	■	O	V	E	R	W	I	C	H	T	■	■	I
O	■	M	O	M	■	G	A	D	■	A	A	R	■	E
K	L	E	I	■	R	O	D	E	O	■	L	IJ	S	T
E	■	S	■	D	E	N	■	O	N	T	■	K	■	S
■	IJ	S	Z	E	E	■	■	■	M	E	I	E	R	■
S	■	I	■	L	D	H	■	C	I	E	■	L	■	S
K	L	A	D	■	S	A	L	O	N	■	R	IJ	S	T
I	■	S	O	F	■	P	E	L	■	W	IJ	K	■	O
F	■	■	K	O	E	P	E	L	D	A	K	■	■	R
F	R	E	A	K	■	Y	■	I	■	M	E	E	N	T

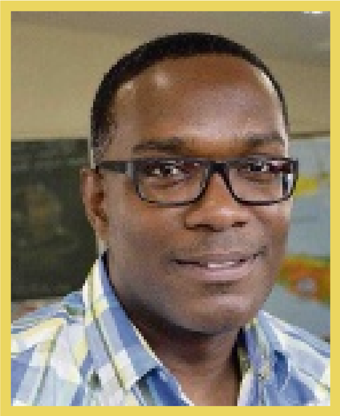

Work & Travel met Elton

Hoe meer hij reist, hoe meer hij van Curaçao gaat houden. Voorlopig is hij echter nog op wereldreis. Docent Aardrijkskunde Elton Sint Jago doet in de Ñapa maandelijks verslag van zijn belevenissen.

'Nippon deel 2/2'

Mt. Fuji gezien vanuit Takinoue Park.

Honkbal is ontzettend populair Japan en ik wilde graag naar een wedstrijd van de Tokyo Yakult Swallows in Kobe of Yokohama. Onze Wladimir 'Coco' Balentien speelt voor deze club maar helaas was hij toen geblesseerd en besloot ik om maar niet te gaan. Na Hiroshima ging ik door naar Kyoto, een voormalige hoofdstad van Japan met circa 1,5 miljoen inwoners.

Tekst: **Elton Sint Jago**

Kyoto kent veel tempels en heiligdommen en is erg bekend van de geisha-cultuur. Overal zie je vrouwen in hun kimono's rondlopen en vooral de oude wijk Gion met zijn houten huisjes is populair vanwege de geisha's. Een wandeling door de Pontochidori Street is een aanrader, waar men de traditionele theehuizen en de geisha-cultuur in stand heeft gehouden. Parallel aan deze straat loopt een pad langs de Kamogawa rivier, waar voornamelijk jongeren gezellig bij elkaar komen. Een van de meest aparte tempels vond ik de Kiyomizu-dera tempel, die meer dan 1200 jaar geleden gesticht werd. Het hoofdgebouw staat op hoge houten pilaren en heeft een groot balkon. Het Fushimi-inari-taisha heiligdom, gebouwd in de achtste eeuw, is gelegen aan de voet van een heuvel genaamd Mt. Inari. De heuvel bestaat uit verschillende kleine heiligdommen en het pad naar de top is voor het grootste deel bedekt met torii's (Japanse poorten). Ik bereikte de top net op tijd voor de zonsondergang. Prachtig vond ik ook de Kinkakuji tempel, het gouden paviljoen. Het Arashiyama-gebied heb ik een middagje bezocht, bekend om zijn Bamboo Grove met hele hoge bamboebomen.

Vanwege de Gouden Week, de Japanse feestdagen begin mei waarbij de meeste Japanners op vakantie gaan, moest ik mijn plannen wijzigen en direct naar Tokio reizen want daar was er wel een slaapplek te boeken. De hoofdstad van Japan is ontzettend druk, hectisch, levendig en heeft voor iedereen wat te bieden. Met meer dan 38 miljoen inwoners is Tokio het grootste grootstedelijke gebied ter wereld. Bij het grote Shinjuku station, waar ik altijd over moest stappen, was het vaak lastig om de weg te vinden. Het Shinjuku gebied is druk, dag en nacht, en is net een soort Times Square vol restaurants, bars, winkels, stripclubs en mangacafés met veel verlichting. Om een goede indruk te krijgen van hoe groot Tokio echt is, ging ik naar de 45e verdieping van het Metropolitan Government Building. De entree is gratis en hier kon ik goed zien hoe enorm groot en volgebouwd Tokio is. Het Asakusa gebied is ook de moeite waard. Het ligt bij de Sumidagawa rivier met zicht op de Skytree Tower en hier verbleef ik in een capsule hotel, voor de ervaring. Een dergelijk hotel heeft geen kamers, maar capsules die lang en breed genoeg zijn om in te kunnen slapen. Ze zijn erg populair in Japan en zeker niet geschikt voor mensen die claustrofobisch zijn. Nakamise Street is een drukke winkelstraat die je recht naar Sensoji tempel leidt. Het complex is gebouwd in 628 en bestaat uit een indrukwekkende hoofdingang met een enorme hangende lantaarn, een pagode en een tempelgebouw.

Aan het eind van de Gouden Week ging ik naar het Mt. Fuji gebied en daar verbleef ik in het plaatsje Fujiyoshida. Vanuit een hoofdweg dicht bij de hostel kon ik Mt. Fuji mooi op de achtergrond zien uitsteken. Mt. Fuji, een actieve vulkaan, is met zijn 3776 meter de hoogste berg in Japan. Ik bezocht het Takinoue Park waar het Fuji Shiba-sakura Festival werd gehouden. De vlambloemen in het park zijn dan in volle bloei en het ziet er ontzettend mooi uit. Het lijkt net een bloementapijt en hier kreeg ik het mooiste zicht op Mt. Fuji. In Hakone nam ik de Hakone Tozan kabelbaan naar Mt. Hakone. Helaas was de luchtkabelspoorweg buiten werking vanwege vulkanische activiteit dus kon ik niet verder. Ik ging verder naar Kanagawa-ken, waar ik een mooie boottocht op het Ashinoko Meer gemaakt heb. De tocht duurde een uur en het was echt relaxed. Ik zette mijn muziekje op en genoot van de omgeving, de wind; heerlijk! Ik keerde terug naar Tokio voor één nacht om vervolgens naar mijn volgende bestemming te vliegen. Mis mijn volgende verslag niet!

Shinjuku gebied in Tokyo.

Arashiyama Bamboo Grove.

Een geisha in Pontochidori street in Kyoto.

Nakamise Street in Tokyo.